

[autorzy] Ewa Badowska-Domagała, Anna Barczak, Karolina Bartniak, Marek Górski, Paweł Grabowski, Agnieszka Jaworowicz-Rudolf, Aneta Kaźmierska-Patrzyzna, Katarzyna Kaźmierska-Stępnia, Anna Kempa-Dymińska, Joanna S. Kierzkowska, Piotr Korzeniowski, Monika A. Król, Magdalena Łysek, Magdalena Michalak, Joanna Miłkowska-Rębowska, Adrianna Ogonowska

Spis treści

Wykaz skrótów 21

Wstęp 27

Część pierwsza

ZAGADNIENIA OGÓLNE

Rozdział 1. Zagadnienia wprowadzające 31

1.1. Środowisko i jego zagrożenia 31

1.2. Ochrona środowiska – od działań incydentalnych do polityki środowiskowej 35

1.3. Ochrona środowiska jako zadanie państwa 40

1.4. Prawo w ochronie środowiska 42

1.5. Normy administracyjnoprawne w ochronie środowiska 44

1.6. System przepisów prawa ochrony środowiska 45

1.7. Podstawowe założenia aktualnego systemu prawa ochrony środowiska 47

1.7.1. Zakres regulacji i rola ustawy ogólnej 47

1.7.2. Przepisy ogólne Prawa ochrony środowiska 48

1.7.3. Ustawa wprowadzająca i inne akty nowego systemu 49

1.8. Ochrona środowiska w prawie unijnym 50

1.8.1. Podstawy prawne kompetencji Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska 50

1.8.2. Zasady polityki w dziedzinie ochrony środowiska 52

1.8.3. Ustawodawstwo wtórne jako podstawowe źródło prawa ochrony środowiska 53

1.8.4. Dokumenty programowe – akty parapravne 54

1.9. Sprawiedliwość ekologiczna 57

Rozdział 2. Zasady ogólne prawa ochrony środowiska 60

2.1. Koncepcje zasad ogólnych w prawie polskim 60

2.2. Zasady ogólne w prawie ochrony środowiska – poglądy doktryny 61

2.3. Zasady prawa ochrony środowiska wynikające z przepisów Konstytucji RP 63

2.4. Zasady ogólne w regulacjach ustawowych 65

2.4.1. Uwagi wprowadzające 65

2.4.2. Zasada zrównoważonego rozwoju 66

2.4.3. Zasada kompleksowości 69

2.4.4. Zasada prewencji i zasada przezorności 71

2.4.5. Zasada przezorności 74

2.4.6. Zasada odpowiedzialności sprawcy – „zanieczyszczający płaci” 78

2.4.7. Zasada integracji wymagań ochrony środowiska w politykach, planach i programach 83

2.4.8. Zasada dostępu do informacji 86

2.4.9. Zasada partycypacji publicznej 87

2.4.10. Zasada ujednolicania 91

2.5. Zasada subsydiarności w prawie ochrony środowiska 94

2.5.1. Założenia ogólne zasady subsydiarności	94
2.5.2. Ochrona środowiska a zasada subsydiarności w prawie unijnym ...	95
Rozdział 3. Zarządzanie sprawami ochrony środowiska	97
3.1. Zarządzanie sprawami ochrony środowiska w świetle dokumentów prawa międzynarodowego	97
3.2. Rodzaje zadań administracji w dziedzinie ochrony środowiska	101
3.3. Zadania organizatorskie i bezpośrednio wykonawcze	103
3.3.1. Krajowe i lokalne planowanie strategiczne w ochronie środowiska	103
3.3.2. Zadania własne samorządu terytorialnego	105
3.3.3. Zadania związane z gospodarowaniem przestrzenią	106
3.3.4. Inne formy organizatorskiego działania organów lokalnych	107
3.4. Podział kompetencji w zakresie zadań zobowiązująco-reglamentacyjnych	108
3.5. Podział kompetencji w zakresie zadań nadzorczo-kontrolnych	111
3.5.1. Zadania nadzorczo-kontrolne wykonywane przez administrację ogólną	111
3.5.2. Zadania wykonywane przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska	113
3.5.2.1. Zakres zadań Inspekcji Ochrony Środowiska	113
3.5.2.2. Uprawnienia kontrolne i nadzorcze Inspekcji Ochrony Środowiska	114
3.5.3. Inspekcja a organy samorządu terytorialnego	115
3.5.4. Państwowy monitoring środowiska	116
3.6. Dyrektorzy ochrony środowiska jako organy administracji rządowej w zakresie spraw ochrony środowiska ...	117
3.7. Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwie – system EMAS	119
3.7.1. Uwagi wprowadzające	119
3.7.2. System ekozarządzania i audytu EMAS w prawie unijnym	121
3.7.3. Wdrożenie wymagań systemu ekozarządzania i audytu EMAS w polskim prawie wewnętrznym	126
Rozdział 4. Procedury ocen oddziaływania na środowisko	134
4.1. Założenia ogólne	134
4.2. Procedura oceny strategicznej	136
4.2.1. Zakres obowiązku przeprowadzenia procedury	136
4.2.2. Przebieg procedury oceny strategicznej	139
4.3. System procedur oceny indywidualnej	141
4.3.1. Pojęcie przedsięwzięcia i kategorie przedsięwzięć	141
4.3.2. Typy procedur oceny indywidualnej	144
4.3.3. Cele prowadzenia procedur oceny indywidualnej	145
4.4. Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach i procedura oceny podstawowej	146
4.4.1. Zakres obowiązku uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach	146
4.4.2. Właściwość organów w zakresie wydawania decyzji środowiskowych	150
4.4.3. Postępowanie w sprawie wydania decyzji środowiskowej	153
4.4.4. Procedura oceny podstawowej	155
4.4.5. Ustalenie treści decyzji środowiskowej	162
4.4.6. Nadzór nad prawidłowością decyzji środowiskowych	165
4.4.7. Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko	168
4.5. Procedura oceny uzupełniającej	170
4.6. Procedura oceny „naturowej”	175
4.7. Procedury oceny transgranicznej	178
4.7.1. Zakres obowiązku przeprowadzenia postępowań transgranicznych	178
4.7.2. Postępowanie transgraniczne dotyczące przedsięwzięć	179
4.7.3. Postępowanie transgraniczne dotyczące projektowanych dokumentów	181

4.7.4. Postępowanie transgraniczne dotyczące skutków pochodzących z innego państwa	181
4.8. Przeglądy ekologiczne	182
Rozdział 5. Dostęp do informacji i partycypacja publiczna w ochronie środowiska	184
5.1. Dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie	184
5.1.1. Prawo do informacji o środowisku w prawie unijnym i wewnętrznym	184
5.1.2. Tryby udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie	186
5.1.2.1. Upowszechnianie informacji o środowisku	186
5.1.2.2. Dostęp do informacji o środowisku na wniosek	187
5.1.3. Odmowa udostępnienia informacji o środowisku i jego ochronie	188
5.1.4. Opłaty za dostęp do informacji	193
5.2. Udział społeczeństwa w podejmowaniu rozstrzygnięć związanych z ochroną środowiska	194
5.2.1. Prawo składania uwag i wniosków	194
5.2.2. Obowiązki organów administracji	195
5.2.3. Udział organizacji ekologicznych w postępowaniach związanych z udziałem społeczeństwa	196
Rozdział 6. Instrumenty finansowoprawne	200
6.1. Instrumenty finansowoprawne w systemie przepisów ochrony środowiska	200
6.2. Opłaty za korzystanie ze środowiska	203
6.2.1. Teoretyczne założenia systemu opłat	203
6.2.2. Opłaty przewidywane przez Prawo ochrony środowiska	203
6.2.3. Opłaty związane z ochroną powierzchni i zasobów wnętrza ziemi	205
6.2.4. Opłaty przewidywane przepisami ustawy o ochronie przyrody	206
6.2.5. Opłaty przewidywane przepisami ustawy Prawo wodne z 2017 r.	208
6.3. Administracyjne sankcje finansowe za naruszanie zasad korzystania z zasobów środowiska	209
6.3.1. Ogólne założenia systemu sankcji finansowych. Odraczanie i umarzanie kar i opłat	209
6.3.2. Opłaty podwyższone	211
6.3.3. Administracyjne kary pieniężne	213
6.3.3.1. Uwagi wprowadzające	213
6.3.3.2. Kary nakładane na podstawie przepisów Prawa ochrony środowiska	214
6.3.3.3. Kary pieniężne przewidywane przepisami ustawy o ochronie przyrody	216
6.3.3.4. Administracyjne kary pieniężne o charakterze „widełkowym”	218
6.3.3.5. Administracyjne kary pieniężne w ustawie o odpadach	218
6.3.4. Opłata produktowa	220
6.4. Fundusze celowe w ochronie środowiska	222
6.4.1. Założenia ogólne systemu funduszeowego	222
6.4.2. Przychody funduszy środowiskowych	223
6.4.3. Formy prawne finansowania zadań przez fundusze środowiskowe	224
6.4.4. Organizacja funduszy środowiskowych	224
6.5. Różnicowanie stawek podatków i innych danin publicznych służące osiągnięciu celów ochrony środowiska	225
Rozdział 7. Odpowiedzialność prawna w ochronie środowiska	227
7.1. Uwagi wprowadzające	227
7.2. Odpowiedzialność cywilna	227
7.2.1. Założenia ogólne	227
7.2.2. Przepisy Kodeksu cywilnego	229
7.2.3. Prawo ochrony środowiska	231
7.2.4. Ustawy szczególne	232

7.2.5. Konwencja z Lugano z 1993 r. o odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone działalnością niebezpieczną dla środowiska	233
7.3. Odpowiedzialność karna	234
7.3.1. Założenia ogólne	234
7.3.2. Przepisy przeciw środowisku w Kodeksie karnym	235
7.3.3. Przepisy przeciw środowisku w ustawach szczególnych	239
7.3.4. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych	241
7.3.5. Odpowiedzialność karna w ochronie środowiska w przepisach prawa międzynarodowego i unijnego	244
7.4. Odpowiedzialność administracyjna	246
7.4.1. Założenia ogólne	246
7.4.2. Sankcyjne decyzje zobowiązujące	248
7.4.3. Sankcyjne decyzje wstrzymujące	250
7.4.3.1. Uwagi wprowadzające	250
7.4.3.2. Wstrzymanie działalności	252
7.4.3.3. Wstrzymanie użytkowania instalacji	253
7.5. Odpowiedzialność z tytułu zapobiegania i naprawiania szkód w środowisku	257
Część druga	
REGULACJE SEKTOROWE	
Rozdział 8. Ochrona jakości środowiska i prawo emisyjne	263
8.1. Ogólne założenia regulacji	263
8.2. Ochrona jakości zasobów środowiska	264
8.2.1. Ustalanie wymagań dotyczących jakości środowiska	264
8.2.2. Programy naprawcze	265
8.3. Ochrona przed zanieczyszczeniami – wymagania o charakterze ogólnym	267
8.3.1. Zakres prawnej ochrony środowiska przed zanieczyszczeniem ...	267
8.3.2. Ochrona przed zanieczyszczeniem – wymagania dotyczące instalacji	269
8.3.3. Obszar ograniczonego użytkowania	271
8.3.4. Strefy przemysłowe	274
8.3.5. Standardy emisyjne z instalacji	275
8.3.6. Ochrona przed zanieczyszczeniem – wymagania dotyczące substancji i produktów	276
8.3.7. Ochrona przed zanieczyszczeniem – obowiązki zarządzających źródłami liniowymi i rozproszonymi	277
8.4. Pozwolenia emisyjne	278
8.4.1. Ogólne założenia systemu decyzji reglamentujących korzystanie ze środowiska	278
8.4.2. Charakter prawny pozwolenia emisyjnego	280
8.4.3. Warunki wydania pozwolenia emisyjnego	283
8.4.4. Treść pozwolenia emisyjnego	286
8.4.5. Wygaśnięcie, cofnięcie i ograniczenie pozwolenia	287
8.5. Pozwolenia zintegrowane	290
8.5.1. Pozwolenie zintegrowane jako pozwolenie emisyjne	290
8.5.2. Koncepcja najlepszych dostępnych technik a treść pozwolenia zintegrowanego	292
8.5.3. Inne odrębności pozwoleń zintegrowanych	293
8.6. Obowiązek prowadzenia pomiarów emisji	297
Rozdział 9. Ochrona powietrza	298
9.1. Uwagi wprowadzające	298
9.2. Ochrona powietrza w prawie międzynarodowym i unijnym	298
9.2.1. Konwencja genewska wraz z protokołami dodatkowymi	298
9.2.2. Konwencja wiedeńska w sprawie ochrony warstwy ozonowej. Protokół montreali wraz z poprawkami	300
9.2.3. Konwencja klimatyczna	301

9.2.4. Ochrona powietrza w prawie unijnym	304
9.3. Ochrona jakości powietrza	307
9.3.1. Standardy jakości powietrza	307
9.3.2. Badanie przestrzegania standardów jakości środowiska	311
9.3.3. Prawne konsekwencje naruszenia standardów jakości powietrza	313
9.3.4. Wartości odniesienia	316
9.4. Ustalanie dopuszczalnych poziomów emisji do powietrza	316
9.4.1. Standardy emisyjne z instalacji	316
9.4.2. Pozwolenia na emisję gazów i pyłów do powietrza	317
9.4.3. Obowiązek prowadzenia pomiarów emisji	319
9.5. Ochrona warstwy ozonowej	320
9.5.1. Uwagi wprowadzające	320
9.5.2. Podstawowe założenia ochrony warstwy ozonowej według przepisów rozporządzenia 1005/2009	320
9.5.3. Regulacje prawa wewnętrznego	323
9.6. Obrót uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych	329
9.6.1. Założenia i źródła regulacji	329
9.6.2. System handlu uprawnieniami do emisji	330
9.6.3. Zakres ustawy i jej podstawowe cele	331
9.6.4. Administrowanie systemem i Krajowy rejestr jednostek Kioto i uprawnień do emisji	332
9.6.5. Przydział uprawnień do emisji	333
9.6.5.1. Uwagi wprowadzające	333
9.6.5.2. Przydział uprawnień do emisji na produkcję inną niż produkcja energii elektrycznej	334
9.6.5.3. Przydział uprawnień do emisji operatorom statków powietrznych	335
9.6.5.4. Przydział uprawnień do emisji w okresie rozliczeniowym 2013–2020 dla instalacji wytwarzających energię elektryczną	337
9.6.6. Monitorowanie, raportowanie i rozliczanie emisji gazów cieplarnianych	338
9.6.7. Zezwolenia na emisję gazów cieplarnianych	339
9.6.8. Handel uprawnieniami do emisji	340
9.6.9. Sankcje	341
9.7. Odnawialne źródła energii w systemie prawnej ochrony powietrza i innych elementów środowiska	342
9.7.1. Założenia regulacji	342
9.7.2. Odnawialne źródła energii w przepisach Unii Europejskiej	343
9.7.3. Odnawialne źródła energii w przepisach krajowych	355
9.7.4. Agencja Energii Odnawialnej	363
9.8. Ochrona przed hałasem	364
9.8.1. Standardy imisyjne w ochronie przez hałasem	364
9.8.2. Badanie przestrzegania wymagań imisyjnych	365
9.8.3. Ustalanie dopuszczalnej emisji hałasu i pomiary hałasu	366
9.9. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	367
Rozdział 10. Zapobieganie skutkom poważnych awarii i ich usuwanie. Postępowanie z substancjami chemicznymi i produktami biobójczymi	370
10.1. Uwagi wprowadzające	370
10.2. Regulacje międzynarodowe	370
10.3. Przeciwdziałanie poważnym awariom w prawie wewnętrznym	376
10.3.1. Uwagi wprowadzające	376
10.3.2. Zasady kwalifikacji instalacji do określonych kategorii zakładów	379
10.3.3. Zgłoszenie obiektów niebezpiecznych	380
10.3.4. Programy zapobiegania awariom i opracowanie systemu bezpieczeństwa	382
10.3.5. Raport o bezpieczeństwie	384

10.3.6. Plany operacyjno-ratownicze	385
10.3.7. System kontroli i nadzoru	388
10.4. Postępowanie z substancjami i preparatami chemicznymi	392
10.4.1. Postępowanie z substancjami w prawie międzynarodowym i unijnym	392
10.4.2. Postępowanie z substancjami chemicznymi i ich mieszaninami według przepisów prawa wewnętrznego	395
10.5. Postępowanie z produktami biobójczymi	398
Rozdział 11. Gospodarowanie odpadami	403
11.1. System przepisów o odpadach	403
11.2. Zakres przedmiotowy ustawy o odpadach i podstawowe definicje	408
11.3. Gospodarka odpadami i zasady jej prowadzenia	415
11.3.1. Gospodarka odpadami i jej główne elementy	415
11.3.2. Zasady ogólne postępowania z odpadami	419
11.4. Podstawowe obowiązki podmiotów gospodarujących odpadami	425
11.5. Planowanie w gospodarce odpadami	426
11.6. Reglamentacja postępowania z odpadami	428
11.6.1. Prawna reglamentacja wytwarzania odpadów	428
11.6.2. Prawna reglamentacja gospodarowania odpadami	431
11.6.3. Gospodarowanie odpadami a pozwolenie zintegrowane	435
11.6.4. Magazynowanie odpadów	436
11.6.5. Reglamentacja świadczenia określonych usług komunalnych ...	437
11.7. Usuwanie odpadów	438
11.8. Ewidencja odpadów i baza danych o odpadach	439
11.9. Prawna regulacja standardów przetwarzania odpadów	440
11.9.1. Uwagi wprowadzające	440
11.9.2. Mechaniczno-biologiczne przetwarzanie odpadów	440
11.9.3. Składowanie odpadów	442
11.9.4. Procesy termicznego przekształcania odpadów	448
11.10. Postępowanie z odpadami opakowaniowymi	449
11.11. Postępowanie z pojazdami samochodowymi wycofanymi z użytku	458
11.11.1. Uwagi wprowadzające	458
11.11.2. Regulacje unijne	458
11.11.3. Ustawa o recyklingu pojazdów samochodowych wycofanych z eksploatacji	459
11.11.3.1. Uwagi wprowadzające	459
11.11.3.2. Obowiązki wprowadzających pojazdy	460
11.11.3.3. Obowiązki właścicieli pojazdów	462
11.11.3.4. Obowiązki przedsiębiorców prowadzących stacje demontażu	463
11.11.3.5. Obowiązki przedsiębiorców prowadzących punkty zbierania pojazdów ..	464
11.11.3.6. Obowiązki przedsiębiorców eksploatujących strzępiarki	466
11.11.3.7. Gwarancje przestrzegania przepisów ustawy	466
11.12. Postępowanie ze zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym ...	467
11.12.1. Postępowanie ze zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym w prawodawstwie unijnym	467
11.12.2. Postępowanie ze zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym w przepisach prawa polskiego	470
11.12.2.1. Uwagi wprowadzające	470
11.12.2.2. Obowiązki wprowadzającego sprzęt	474
11.12.2.3. Obowiązki użytkowników sprzętu elektrycznego i elektronicznego	475
11.12.2.4. Obowiązki zbierających zużyty sprzęt	475

11.12.2.5. Obowiązki prowadzących zakłady przetwarzania	476
11.12.2.6. Obowiązki prowadzących działalność w zakresie recyklingu oraz w zakresie innych niż recykling procesów odzysku	477
11.12.2.7. Organizacje odzysku sprzętu elektrycznego i elektronicznego	477
11.12.2.8. Nadzór i gwarancje przestrzegania przepisów ustawy	479
11.13. Postępowanie ze zużytymi bateriami i akumulatorami	480
11.14. Postępowanie z odpadami wydobywczymi	485
11.15. Postępowanie z odpadami komunalnymi	488
11.15.1. Zakres regulacji w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi	488
11.15.2. Systemy postępowania z odpadami komunalnymi	489
11.15.3. Prawa i obowiązki jednostek samorządu terytorialnego w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi	490
11.15.4. Obowiązki właścicieli nieruchomości w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi	495
11.15.5. Obowiązki odbierających odpady komunalne	495
11.16. Transgraniczne przemieszczanie odpadów	497
11.16.1. Zakres regulacji prawnej	497
11.16.2. Zakres obowiązywania przepisów rozporządzenia 1013/2006	497
11.16.3. Stosowanie przepisów aktów prawa Unii Europejskiej dotyczących międzynarodowego obrotu odpadami	499
Rozdział 12. Gospodarowanie wodami śródlądowymi	502
12.1. Podstawowe założenia regulacji	502
12.2. Gospodarowanie wodami w prawie Unii Europejskiej	503
12.2.1. Uwagi wprowadzające	503
12.2.2. Dyrektywa ramowa w sprawie polityki wodnej Unii	503
12.2.3. Ochrona wód w dyrektywach szczegółowych	506
12.3. System zarządzania wodami w Polsce	509
12.3.1. Ogólne założenia tworzenia i funkcjonowania systemu	509
12.3.2. Ewolucja systemu zarządzania wodami w Polsce	509
12.3.3. Prawne instrumenty zarządzania wodami	515
12.4. Własność i prawne formy korzystania z wód	516
12.4.1. Własność wód i obowiązki ich właścicieli	516
12.4.2. Korzystanie z wód	517
12.4.2.1. Uwagi wprowadzające	517
12.4.2.2. Powszechne korzystanie z wód publicznych	518
12.4.2.3. Zwyczajne korzystanie z wód	519
12.4.2.4. Szczególne korzystanie z wód	520
12.4.2.5. Usługi wodne	521
12.5. Planowanie w gospodarowaniu wodami	523
12.6. Reglamentacja korzystania z wód	527
12.7. Ochrona wód przed zanieczyszczeniem	536
12.7.1. Rozwój ustawodawstwa	536
12.7.2. Ochrona jakości wód	539
12.7.2.1. Uwagi wprowadzające	539
12.7.2.2. Ustalenie wymagań jakościowych dla wód	539
12.7.2.3. Standardy jakości wód	543
12.7.2.4. Monitoring jakości wód	544
12.8. Prawne instrumenty ochrony wód przed zanieczyszczeniem	544
12.8.1. Uwagi wprowadzające	544
12.8.2. Standardy emisyjne dotyczące ścieków	545
12.8.3. Określenie warunków wprowadzania ścieków do wód	547

12.8.4. Ochrona wód przed azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych ..	547
12.8.5. Obowiązek instalowania i eksploataowania urządzeń ochronnych	548
12.8.6. Obowiązek uzyskania zgody na odprowadzanie ścieków	550
12.8.7. Obowiązek prowadzenia pomiarów ścieków	550
12.8.8. Obszarowa ochrona ujęć i źródeł wody	552
12.9. Naprawianie szkód powstałych w związku z gospodarowaniem wodami	553
12.10. Zaopatrzenie w wodę i usuwanie ścieków komunalnych	554
Rozdział 13. Ochrona wód morskich	560
13.1. Ochrona wód morskich w świetle prawa międzynarodowego	560
13.1.1. Regulacje o charakterze ogólnym	560
13.1.2. Konwencja helsińska z 1974 i 1992 r.	569
13.1.3. Konwencja z Montego Bay	575
13.1.4. Ochrona morza w aktach prawa pochodnego Unii Europejskiej	577
13.2. Ochrona wód morskich w prawie wewnętrznym	580
13.2.1. Ustawa o obszarach morskich z 1991 r.	580
13.2.2. Ustawa o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki	586
13.2.2.1. Zakres obowiązywania przepisów	586
13.2.2.2. Obowiązki związane z postępowaniem z odpadami	588
13.2.2.3. Postępowanie z wodami balastowymi i osadami	590
13.2.2.4. Obowiązki informacyjne i sygnalizacyjne	592
13.2.2.5. Obowiązki organów administracji morskiej	594
13.2.3. Ustawa o bezpieczeństwie morskim	596
13.2.4. Postępowanie z odpadami pochodzącymi ze statków	596
Rozdział 14. Gospodarowanie zasobami geosfery	599
14.1. Ochrona powierzchni ziemi	599
14.1.1. Pojęcie powierzchni ziemi i cel jej ochrony	599
14.1.2. Zakres i cel ochrony powierzchni ziemi	602
14.1.3. Instrumenty ochrony powierzchni ziemi	607
14.1.4. Rola organów samorządu terytorialnego w zakresie ochrony powierzchni ziemi	623
14.1.4.1. Uwagi wprowadzające	623
14.1.4.2. Zadania powierzone organom samorządu województwa	623
14.1.4.3. Zadania powierzone organom powiatu	626
14.1.4.4. Zadania powierzone organom gminy	631
14.2. Korzystanie z kopalin użytecznych	633
14.2.1. Cele i zakres obowiązywania ustawy	633
14.2.2. Własność górnicza, użytkowanie górnicze oraz inne uprawnienia górnicze	635
14.2.3. Koncesje	637
14.2.4. Wydobywanie kopalin	640
14.2.5. Szkody górnicze	643
14.2.5.1. Pojęcie szkody górniczej	643
14.2.5.2. Przedmiot szkody i jej powstanie	644
14.2.5.3. Związek przyczynowy	644
14.2.5.4. Naprawianie szkód górniczych	646
14.2.5.5. Sposób naprawienia szkody górniczej	647

14.2.5.6. Obowiązek naprawienia szkody górniczej w postaci zaniku wody lub utraty jej przydatności	649
14.2.5.7. Tryb dochodzenia roszczeń na gruncie Prawa geologicznego i górniczego	650
14.2.6. Podziemne składowanie dwutlenku węgla	651
Rozdział 15. Ochrona różnorodności biologicznej	652
15.1. Uwagi wprowadzające	652
15.2. Ochrona przyrody – zagadnienia ogólne	656
15.3. Ochrona różnorodności biologicznej w prawie międzynarodowym i europejskim	660
15.3.1. Międzynarodowe źródła prawa ochrony różnorodności biologicznej	660
15.3.2. Europejskie źródła prawa ochrony różnorodności biologicznej	667
15.4. Ewolucja regulacji prawnej w zakresie ochrony różnorodności biologicznej w Polsce	672
15.4.1. Geneza i motywy ochrony przyrody	672
15.4.2. Rozwój prawnej ochrony przyrody na ziemiach polskich	676
15.5. Zasady prawa ochrony przyrody	691
15.6. Zakres regulacji ustawy o ochronie przyrody	694
15.6.1. Przedmiotowy zakres regulacji	694
15.6.2. Podmiotowy zakres regulacji – organizacja ochrony przyrody	700
15.7. Instrumenty organizatorskie w ochronie przyrody	706
15.7.1. Podstawowe dokumenty programowe i planistyczne	706
15.7.2. Plany ochrony	712
15.7.3. Rejestry	714
15.8. Formy ochrony przyrody	715
15.8.1. Uwagi wprowadzające	715
15.8.2. Podział form ochrony przyrody	716
15.8.3. Ogólne założenia ustanawiania, znoszenia i zmiany granic prawnych formy ochrony przyrody	717
15.8.4. Formy ochrony obszarowej	719
15.8.4.1. Uwagi wprowadzające	719
15.8.4.2. Park narodowy i rezerwat przyrody	719
15.8.4.3. Park krajobrazowy i obszar chronionego krajobrazu . . .	727
15.8.5. Formy ochrony obiektowej	730
15.8.6. Ochrona gatunkowa i jej formy	732
15.8.6.1. Idea ochrony gatunkowej	732
15.8.6.2. Zakres ochrony gatunkowej	733
15.8.6.3. Strefy ochrony ostoi i stanowisk	738
15.8.6.4. Międzynarodowy obrót gatunkami chronionymi	738
15.8.6.5. Zgłoszenie do rejestru	740
15.8.6.6. Planowanie w zakresie ochrony gatunkowej	741
15.8.6.7. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez zwierzęta	741
15.9. Obszary Natura 2000	743
15.10. Ochrona ex situ	749
15.11. Ochrona powszechna	756
15.12. Gospodarowanie zasobami i składnikami przyrody	756
15.13. Ochrona terenów zieleni i zadrzewień	759
15.13.1. Zakres ochrony	759
15.13.2. Reglamentacja usuwania drzew i krzewów	760
15.14. Prawna ochrona krajobrazu	763
15.14.1. Krajobraz – pojęcie, rodzaje i funkcje	763

15.14.2. Ochrona krajobrazu w regulacjach prawnomiędzynarodowych i prawie unijnym	765
15.14.3. Krajobraz w ujęciu prawnym	767
15.14.4. Miejsce ochrony prawnej krajobrazu w polskim systemie prawnym ochrony środowiska	769
15.14.5. Prawne narzędzia ochrony krajobrazu	771
15.14.6. Krajobraz jako niematerialne dziedzictwo kulturowe	775
Rozdział 16. Ochrona użytkowa zasobów biosfery	778
16.1. Uwagi wprowadzające	778
16.2. Korzystanie z zasobów leśnych	778
16.2.1. Zakres regulacji prawnej	778
16.2.2. Gospodarka leśna	780
16.2.3. Plan urządzenia lasu	783
16.2.4. Zasady udostępniania lasów	784
16.2.5. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe	786
16.2.6. Służba Leśna	786
16.3. Korzystanie z zasobów zwierzyny łownej	788
16.3.1. Zakres regulacji prawnej	788
16.3.2. Zasady prowadzenia gospodarki łowieckiej	788
16.3.3. Reglamentacja pozyskiwania zwierzyny	793
16.3.4. Polski Związek Łowiecki	796
16.3.5. Państwowa Straż Łowiecka	798
16.3.6. Postępowanie w sprawach związanych ze szkodami łowieckimi	799
16.4. Ochrona użytkowa zasobów żywych wód śródlądowych	801
16.4.1. Zakres regulacji prawnej	801
16.4.2. Zasady gospodarowania zasobami żywymi wód śródlądowych	802
16.4.3. Środki prawne ochrony zasobów żywych wód śródlądowych	804
16.4.4. Państwowa Straż Rybacka	808
16.5. Korzystanie z zasobów żywych mórz	810
16.5.1. Zakres regulacji prawnej	810
16.5.2. Wspólna Polityka Rybołówstwa	811
16.5.3. Ustawa o rybołówstwie morskim – zakres regulacji	812
16.5.4. Wykonywanie rybołówstwa	813
16.5.5. Prawne środki ochrony zasobów żywych Morza Bałtyckiego	815
16.5.6. Organy administracji w zakresie rybołówstwa morskiego	817
16.6. Humanitarna ochrona zwierząt	818
16.6.1. Zakres regulacji prawnej	818
16.6.2. Obowiązek humanitarnego traktowania zwierząt	820
16.6.3. Obowiązki związane z transportem zwierząt	823
16.6.4. Postępowanie ze zwierzętami gospodarskimi	823
16.6.5. Postępowanie ze zwierzętami domowymi	825
16.6.6. Postępowanie ze zwierzętami dziko żyjącymi	827
16.6.7. Postępowanie ze zwierzętami wykorzystywanymi do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych	827
16.6.8. Reglamentacja przeprowadzania procedur doświadczalnych z użyciem zwierząt	828
16.7. Ochrona biosfery w działalności rolniczej	831
16.7.1. Geneza prawnej regulacji ochrony biosfery w działalności rolniczej w Polsce	831
16.7.2. Ochrona biosfery przed nadmierną chemizacją w rolnictwie	836
16.7.2.1. Uwagi wprowadzające	836
16.7.2.2. Wprowadzanie do obrotu i stosowanie środków ochrony roślin	836

16.7.2.3. Wprowadzanie do obrotu i stosowanie nawozów i środków poprawiających właściwości gleby	839
16.7.2.4. Integrowana produkcja roślin	841
16.7.3. Ochrona różnorodności biologicznej przez ograniczenie stosowania organizmów genetycznie zmodyfikowanych w rolnictwie	843
16.7.4. Ochrona różnorodności biologicznej w działalności rolniczej	845
16.7.4.1. Uwagi wprowadzające	845
16.7.4.2. Wymogi wzajemnej zgodności	846
16.7.4.3. Płatność za działania środowiskowe	848
16.7.5. Programy rolno-środowiskowo-klimatyczne	852
16.7.6. Rolnictwo ekologiczne	855
16.7.6.1. Koncepcja rolnictwa ekologicznego	855
16.7.6.2. Podstawy prawne w zakresie produkcji ekologicznej	856
16.7.6.3. Pojęcie i cele rolnictwa ekologicznego	858
16.7.6.4. Zasady produkcji ekologicznej	860
16.7.6.5. Produkty i substancje stosowane w rolnictwie oraz kryteria ich dopuszczenia	862
16.8. Prawne uregulowanie postępowania z organizmami genetycznie modyfikowanymi	864
16.8.1. Organizmy genetycznie zmodyfikowane w prawie unijnym . . .	864
16.8.2. Organizmy genetycznie zmodyfikowane w prawie polskim . . .	868
Bibliografia	875